

Профільний освітній простір ліцею як умова розвитку творчого потенціалу учнів

Любов БАШУК,

директор Криворізького природничо-наукового ліцею

У сучасних соціально-економічних умовах до випускників шкіл, особливо шкіл нового типу, постають нові суспільні вимоги. Водночас маємо констатувати, що для більшості з них характерні стандартність мислення, неготовність до творчої діяльності, нездатність приймати самостійні рішення, вести дослідницький пошук. У зв'язку з цим актуалізується питання орієнтації на нові цілі та освітні результати в старших класах. Саме тому створення профільного освітнього простору ліцею, орієнтованого на задоволення пізнавальних інтересів та розвиток здібностей і схильностей кожного школяра, є нагальним завданням сьогодення.

Профільне навчання – один із ефективних шляхів підвищення якості освіти, розвитку обдарувань та потенційних можливостей учнів, активності їхньої пізнавальної діяльності. Поглиблене вивчення окремих дисциплін у старших класах, що має допрофесійний характер, дає змогу забезпечити підготовку випускників ліцею до успішного продовження освіти. Профільне навчання є для старшокласників засобом самореалізації, можливістю реально оцінити свої пізнавальні здібності та професійні наміри, осмислити шляхи подальшої освіти та професійного самовизначення.

Створення профільного освітнього простору ліцею, що забезпечує профілізацію змісту освіти в старших класах, оцінюється як перспективний засіб у її модернізації. Реалізація концепції профільного навчання пов'язана з підготовкою випускників навчальних закладів до освоєння програм вищої професійної освіти, підвищенням їхньої адаптивної здатності до сучасних ринкових умов, диференціацією змісту навчання старшокласників відповідно до їхніх інтересів і особистісних ресурсів та побудовою на її основі гнучких індивідуальних освітніх програм.

Модернізація сучасної освіти передбачає надання можливості кожному учневі виявити власний творчий потенціал, що гарантує реалізацію особистісних планів. У зв'язку з цим актуалізується питання організації активної пізнавальної і креативної діяльності учнів, накопичення творчого досвіду як основи, без якої неможлива самореалізація

особистості на наступних етапах життя. Тож створення профільного освітнього простору ліцею спрямоване на вирішення цих завдань.

У галузі вивчення творчості проводяться теоретичні дослідження, розроблено різні концепції творчості та обдарованості (Ю.Бабаєва, Д.Богоявленська, Є.Бондаревська, Є.Григоренко, Я.Пономарьов, Дж.Рензуллі, Р.Стернберг, К.Хеллер та ін.). Актуальною є проблема пошуку засобів розвитку розумових здібностей, пов'язаних із творчою діяльністю учнів як у колективній, так і в індивідуальній формі навчання. Цій проблемі присвячено праці В.Дружиніна, Н.Лейтеса, Д.Ушакова та ін. У дослідженнях акцентується увага на визначенні засобів підвищення продуктивності пізнавальної діяльності учнів та організації їхньої спільної творчої діяльності. Водночас науковці відзначають недостатню теоретичну розробленість проблеми організації творчої діяльності школярів.

Окрім того, накопичено досить значний досвід із проблеми розвитку творчого потенціалу особистості. Однак у дослідженнях недостатньо розглянуто питання розвитку творчого потенціалу учнів ліцею в умовах профільного навчання. З нашого погляду, воно набуває особливої актуальності, оскільки перед сучасною школою постали серйозні завдання, зокрема створення умов для розвитку творчого потенціалу особистості, здатної реалізувати себе в сучасному суспільстві.

У Криворізькому природничо-науковому ліцеї створено чотири профілі для учнів 8–11-х класів.

Структурою ліцею охоплено сім класів ранньої профілізації. Профільне навчання в умовах ліцею створює значні можливості для розвитку творчого потенціалу учнів, оскільки дає змогу сповна врахувати інтереси, схильності і здібності дітей та створювати сприятливі умови для їхнього розвитку.

Важливим педагогічним завданням є насичення освітнього простору академічними, культурно-творчими, соціально-діяльними, дозвіллевіми компонентами у такий спосіб, щоб забезпечити взаємодію між особистісною структурою свідомості, суб'єктивним досвідом учня і об'єктивними цінностями простору.

Профільний освітній простір ліцею формується з навчального циклу профільних предметів, системи «ліцей–вищий навчальний заклад», навчально-дослідницької діяльності, роботи з обдарованими дітьми, науково-дослідної практики, тобто є спеціально організованим педагогічним середовищем, структурованою системою педагогічних чинників та умов становлення і розвитку творчого потенціалу ліцеїста. Він характеризується такими ознаками: усвідомлене створення освітнього простору; педагогічна доцільність його організації, єдність, цілісність, компонентний склад, що охоплює суб'єктів освітнього процесу (їх цінності і смисли), взаємини суб'єктів, спрямованість організації освітньої діяльності; взаємозв'язок і структурованість компонентів; відкритість простору (взаємодія з різноманітним соціальним середовищем).

Навчальний цикл, крім профільних предметів поглибленого вивчення, складається із спецкурсів: «Латина», «Географія. Підготовка до олімпіад», «Основи наукових досліджень», «Математика. Рішення задач підвищеної складності».

Навчально-дослідною роботою у межах профіля учні займаються в товаристві «Наукова юнь», де працюють над проектами природничо-математичного напрямку. Ці проекти спрямовані на розвиток творчого потенціалу учнів за допомогою постановки дослідницьких завдань, вирішення яких вимагає пошуку нових підходів, перероблення, осмислення й узагальнення інформації на якісно новому рівні. Оскільки вони є особистісно орієнтованими, то передбачають організацію роботи груп за інтересами, врахування індивідуальних особливостей учнів, створення сприятливих умов для розвитку їхнього творчого потенціалу, коли кожен може максимально реалізувати свої можливості, пережити радість відкриття. Супровід науково-дослідної роботи ліцеїстів здійснюють педагог ліцею відповідного профілю та викладач місцевого вищого навчального закладу.

Наукове товариство ліцеїстів тісно співпрацює з ученими Малої академії наук України. 12 листопада 2014 року учні 7–11-х класів, які цікавляться астрономією, брали участь у науково-пізнавальній акції «День Комети». Вони мали змогу прослухати лекції провідних фахівців аерокосмічної галузі України та Німеччини, були задіяні в аерокосмічній вікторині та телемосту з університетами різних міст України, переглянули відеоматеріали про місію Rosetta. Кульмінаційним моментом свята стала посадка модуля на комету. Учні побачили пряму телетрансляцію з центру керування польотом і почули коментарі конструкторів модуля – фахівців німецького аерокосмічного центру DLR.

Результатом творчої діяльності учнів є підсумкові роботи, що презентуються на навчально-практичній конференції та конкурсах ліцейного, міського, обласного та всеукраїнського рівнів. Багато з них є призерами обласних етапів предметних олімпіад, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, національного етапу міжнародного конкурсу «Intel ISEF». Учні, які набули досвід самостійних досліджень, продовжують займатися наукою у ВНЗ.

Розвиток творчих здібностей учнів є одним із напрямів науково-методичної роботи вчителів ліцею та реалізується за програмою формування їх творчого потенціалу, що складається з таких компонентів, як: діагностика рівня цієї властивості; перспективне її планування з урахуванням опори на досягнення учня та його творчі здібності; створення психолого-педагогічних і організаційно-педагогічних умов для розвитку творчого

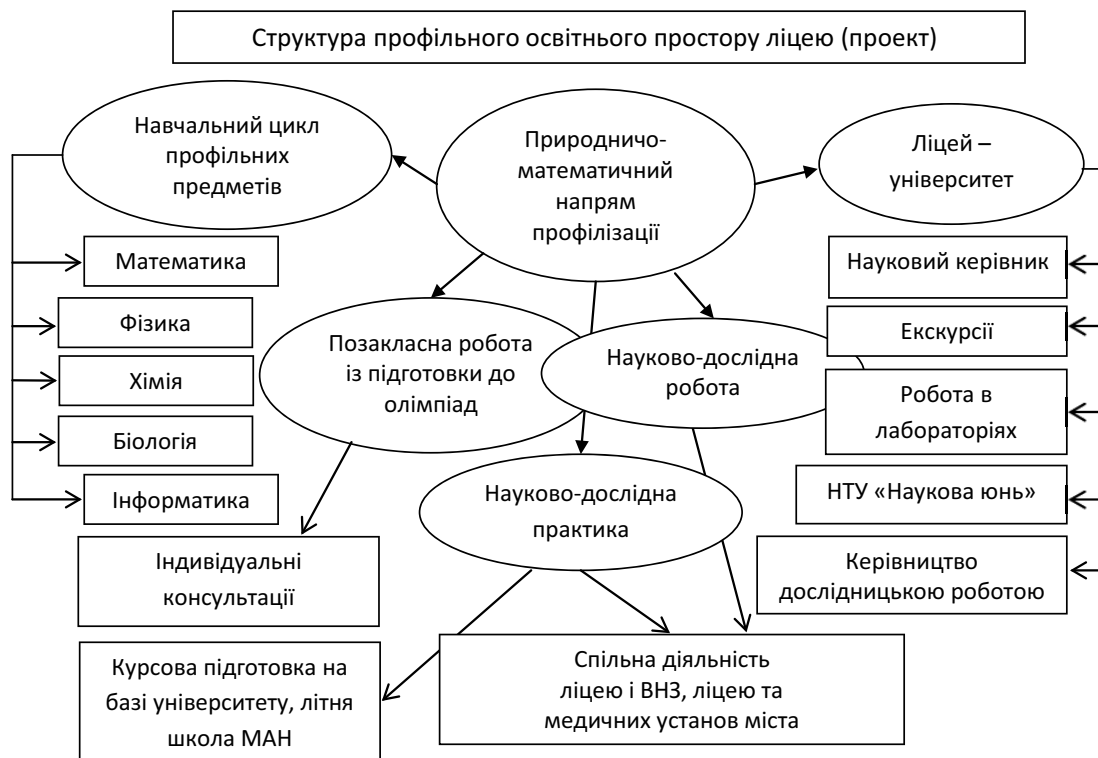

Рис. 1. Структура профільного освітнього простору ліцею

потенціалу; визначення індивідуальної освітньої траєкторії; використання на уроках ефективних технологій навчання (УДО, інтегральної освітньої технології, методу проектів, мультимедійних технологій, технології навчання шляхом досліджень, евристичної технології, технології креативного навчання тощо); методична робота з учителями, які працюють з обдарованими дітьми, спрямована на організацію, координацію, контроль та узагальнення результатів їхньої діяльності; робота з батьками з метою створення сприятливого сімейного клімату; робота з викладачами ВНЗ щодо організації наукового керівництва дослідницькою діяльністю ліцеїстів.

Учні, які виявили високий рівень знань із профільних предметів, переводяться на навчання за індивідуальною освітньою траєкторією. Для них складається спеціальна програма з підготовки до олімпіад різного рівня та конкурсів МАН України. Олімпіади та інтелектуальні конкурси є одним із ефективних методів стимулювання творчої активності учнів. Це не лише інтелектуальні змагання, а й творчий освітній форум. Під час олімпіад і конкурсів створюється змагальне середовище, яке сприяє розвитку творчої ініціативи, допитливості, самостійності суджень, пізнавального інтересу. Ліцеїст має відчувати, що суспільство виявляє зацікавленість у розвитку його особистості. Це підвищує мотивацію до навчання, заохочує займатися наукою, виховує почуття відповідальності, визначає вибір майбутньої професії. Творче змагальне середовище підтримує стимул до вивчення профільних

предметів, дозволяє ліцеїстам найбільш повно реалізувати свої креативні здібності.

Дослідницьку практику вони проходять у лабораторіях Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет», генетичного центру, віртуальних лабораторій Національного центру «Мала академія наук України». Учні набувають навичок експериментальної роботи, нових теоретичних та практичних знань, вчать експлуатувати прилади, ознайомлюються з роботою установ. Результатом проходження практики є звіт про дослідження. Деякі учні продовжують працювати над обраною темою і представляють свою роботу на міському етапі конкурсу-захисту дослідницьких робіт. На базі ліцею щорічно проводиться міський конкурс робіт учнів «Живана» з хімії, біології, біотехнологій, психології, екології, медицини.

Отже, в рамках природничо-математичного напрямку створено профільний освітній простір, що дозволяє ліцеїстам повніше реалізувати свої здібності і таланти. Протягом останніх п'яти років наші учні є переможцями і призерами міських, обласних і всеукраїнських олімпіад та конкурсів. Випускники щороку вступають до вищих навчальних закладів України на факультети, пов'язані з обраним профілем. У 2014 році 95,6% випускників обрали університети за профілем навчання.

Література

1. Бачинська Є.М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні / Є.М. Бачинська // Педагогіка і психологія. – № 1 (54). – 2007. – С. 79–88.

Відуки учасників проекту

Ліцей – спільнота ОДНОДУМЦІВ

Я вважаю, що мені пощастило, адже навчаюся в Криворізькому природничо-науковому ліцеї. Це дивовижний навчальний заклад, в якому щороку зростають і прагнуть наблизитися до своєї мети більш як 300 учнів.

Добре пам'ятаю перший візит до нашого ліцею. Все було незнайомим та незвичним. Нас, семикласників, розгублених і схвильованих, підтримали вчителі, спрямувавши до чудової країни науки. Їхня щирість, чуйність та доброта допомогли адаптуватися у нових умовах.

Ліцей – не просто будівля, де ми перебуваємо більшу частину свого дня. Ліцей – спільнота одnodумців, об'єднаних метою і прагненням здобути якісну освіту. Для цього в закладі створено всі умови: є можливість користуватися сучасними комп'ютерами та мультимедійним обладнанням не лише на уроках інформатики, а й фізики, хімії, математики, предметів суспільно-гуманітарного циклу. За допомогою Інтернет швидко знаходимо необхідну інформацію, створюємо презентацію, завантажуюмо електронний підручник або додаткову літературу з обраного предмету. Також можна наживо переглянути проведення хімічних або фізичних дослідів у віртуальній лабораторії, виконати контрольну роботу й одразу перевірити результат. Вивчаємо планети та зірки в кабінеті астрономії, дивлячись... на стелю. Але головною особливістю нашого навчального закладу є атмосфера розуміння, підтримки та співпраці між учителями та учнями. Якщо чогось не розумієш – терпляче пояснять, не можеш виконати – покажуть і навчать, не віриш у свої сили – надихнуть власним прикладом. А якщо зрозумів і зробив – неодмінно похвалять! Я завжди з гордістю розповідаю своїм друзям про ліцей. Обираючи профіль навчання, мріяла про майбутню професію, що неодмінно буде пов'язана з математикою та комп'ютерами. Сьогодні, вже десятикласниця, я розумію, що ліцей – навчальний заклад, в якому формується підґрунтя майбутнього життя – професійного та соціального. Я вдячна ліцею за щирих друзів, вірність традиціям братерства, розум і науку, яку ми, ліцеїсти, пронесемо крізь усе своє життя.

*Ірина ДИМНИЧ,
ліцеїст 10-Б класу*

2. *Касярум Н.В.* Освітній простір як характеристика сучасної системи освіти / Н.В. Касярум // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://intellectinvest.org.ua>
3. *Цимбалару А.Д.* Моделювання інноваційного освітнього простору загальноосвітнього навчального закладу / А.Д. Цимбалару // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net>

Анотації

Любов БАШУК **Профільний освітній простір ліцею як умова розвитку творчого потенціалу учнів**

У статті досліджено необхідні компоненти профільного освітнього простору навчального закладу на прикладі Криворізького природничо-наукового ліцею. Детально описано науково-дослідну роботу ліцеїстів, розкрито питання організації активної пізнавальної і креативної діяльності учнів, накопичення творчого досвіду як основи самореалізації особистості. Структуровано склад природничо-математичного напрямку профілізації відповідно до різних видів та методів роботи з учнями.

Ключові слова: профільне навчання, профільний освітній простір, пізнавальна діяльність.

Любов БАШУК **Профильное образовательное пространство лицея как условие развития творческого потенциала учащихся**

В статье исследованы необходимые компоненты профильного образовательного пространства учебного заведения на примере Криворожского естественно-научного лицея. Подробно описана научно-исследовательская работа лицеистов, раскрыты вопросы организации активной познавательной и креативной деятельности учащихся, накопление творческого опыта как основы самореализации личности. Структурирован состав естественно-математического направления профилирования согласно различных видов и методов работы с учащимися.

Ключевые слова: профильное обучение, профильное образовательное пространство, познавательная деятельность.

Lubov BASHUK **The profile educational space of the lyceum as a condition of development of creative potential of pupils**

In the article the necessary components of educational space profile of the institution as an example of Krivoy Rog science Lyceum. Described in detail the research work of high school pupils, solved the issue of active cognitive and creative activity of students, the accumulation of creative experience as the basis of self-realization. Structured composition of natural and mathematical direction by forming various types and methods of work with students.

Keywords: profile training, profile educational space, cognitive activity.